

SPAȚIALITATEA PUBLICĂ ÎN STRUCTURA COMPLEXURILOR VITIVINICOLE AUTOHTONE

DOI: 10.5281/zenodo.3364381

Cercetător științific **Aurelia TRIFAN**
Institutul Patrimoniului Cultural

THE PUBLIC SPACES IN THE STRUCTURE OF THE LOCAL WINERY COMPLEXES

Summary. Starting with the 1980s, solving the problem of open public access becomes one of the main goals of the managerial decisions applied by the winery complexes in the world and opens a new generous facet for their ongoing development. The special task of the wine producer lies in attracting the customer through a new structure, consisting of various „public spaces” as a part of the complex. The introduction of social spaces is the culmination of nowadays’ producer practices, based on the open access of production spaces to the public, as well as offering of showrooms, lodgings, catering, entertainment etc. Today, the architecture of wineries aspires to transform itself into an energetic center of public relations. The image of the winery, which is not only a place of wine production, but also of hospitality, tourism, sales, with cognitive and educational essence, and lately curative, determines professionals in the wine field to modernize the winery projects. Examples of organizing the space of such complexes are „Château Purcari” and „Château Vartely”, where the territorial expansion happened due to the inclusion of hotels, restaurants and relaxation zones, taking into consideration the consumer appeal through the spectacular architectural image of these objects.

Keywords: winery complex, open access, tourist attraction, public spaces, ambient composition, traditionalism.

Rezumat. Soluționarea problemei accesului deschis al publicului vizitator devine, începând cu anii ‘80 ai secolului trecut, una dintre principalele direcții ale politicii manageriale aplicate de întreprinderile vitivinicole din lume și deschide o nouă și generoasă perspectivă a dezvoltării lor în continuare. Interesul deosebit al producătorului de vinuri ține de atragerea clientului printr-o structură ce include diferite forme de „spațiu public” în componența complexului. Anume introducerea spațialității sociale culminează astăzi în politicile practicate de producători, bazate pe accesul deschis al spațiilor tehnologice pentru vizitatori, precum și pe propunerea spațiilor de etalare, de cazare, de alimentare, de divertisment etc. Complexul vitivinicol pretinde a se transforma într-un centru energetic al unor relații publice. Imaginea vinăriei, care nu este doar locul de producere a vinului, ci și un loc de primire, turism, vânzări, cu esență cognitivă și educațională, iar în ultima perioadă – curativă, determină profesioniștii din domeniul vinului să modernizeze proiectarea cramelor. Repere ale unei astfel de organizări a spațiului servesc vinăriile „Château Purcari” și „Château Vartely”, unde extinderea teritorială a complexurilor s-a făcut datorită includerii hotelurilor, restaurantelor și zonelor recreative, luând în considerare atracția consumatorului pentru imaginea arhitecturală spectaculoasă a acestor obiecte.

Cuvinte-cheie: complex vitivinicol, acces deschis, atractivitate turistică, spații publice, compoziție ambientală, tradiționalism.

Abordarea arhitecturii contemporane a complexurilor vitivinicole în termeni de activitate socială se justifică din perspectiva modului său actual de organizare, unul diferit față de arhitectura industrială în general. Beneficiind de o structură variată, amplă, dezvoltată, ce se desfășoară pe două axe sistemice: prima – caracterizată de producere, constituită din spații tehnologice și a doua – de deservirea consumatorului, cuprinzând săli de degustare, restaurante, hoteluri etc., arhitectura acestor complexuri își obține identitatea printr-un colaj de tipuri spațiale care în final devine o unitate integră.

Adăugarea funcțiunii sociale este motto-ul conceptului de dezvoltare modernă a vinăriilor din țară. Imaginea clădirilor se subordonează cerințelor spe-

cifice unei diversități de funcțiuni, precum cele recreative, cognitive, educaționale etc., și exprimării prestigiului investitorilor.

Noua imagine a complexurilor vitivinicole începe a se contura în doar ultimele două decenii sub influența inovărilor sociale. Convergența domeniului arhitectural cu cel public reconfigurează accepțiunea de compoziție ambientală, care în practica tradițională nu s-a utilizat până nu demult. Actualmente spațiul arhitectural devine un domeniu complex, supus unor atitudini conceptuale eclecticice, iar schimbările iminente, observate în mai multe crame, declanșează un proces de transgresiune a diferitor zone organizate pentru vizitare.

Exemple ale promovării ideii inovative în arhitectura complexurilor vitivinicole autohtone sunt

„Château Purcari” și „Château Vartely”. Schimbările se plasează în punctul de tangență al multiplelor aspecte ce au stat la baza proiectelor acestor două complexuri, gestionând procesul de proiectare, investigând în mod programatic specificul preocupărilor arhitecturale care au putut transcende mentalitatea înrădăcinată în societate despre întreprinderile de vinificație.

În pofida denumirii de „château”, complexurile remarcate se disting prin tradiționalismul local al arhitecturii utilizate, iar identificarea lor prin noțiunea de „château” (fr.: *château viticole*), scoate în evidență caracterul teritoriului deținut, unde un singur proprietar înfăptuiește întreg ciclul de producere a vinului – de la cultivarea strugurilor până la îmbuteliere –, acesta având o istorie milenară.

Vinăria „Purcari” reprezintă actualmente un raport echilibrat dintre vechi și nou, posedând o atractivitate deosebită datorită istoriei de aproape două secole. Localitatea Purcari s-a dovedit a fi una dintre zonele cele mai favorabile pentru viticultură de pe întreg teritoriul Moldovei. Pantele line, situate pe malul drept al Nistrului, în vecinătatea satului Purcari, au aparținut pe vremuri mănăstirii athonite Zografu. Beciul, în formă de cruce, este cel mai vechi obiect arhitectural păstrat pe teritoriul întreprinderii actuale, despre care se cunoaște că datează din anul 1827. Primul bloc tehnologic apare după cel de-al Doilea Război Mondial, în 1948. Tot în aceeași perioadă sunt construite patru beciuri boltite liniare, iar în anii 1986–1987 sunt edificate două blocuri de producere.

După o serie de perioade de avânt, dar și dificile, anul 2003 constituie un nou început în istoria vinurilor de Purcari. Demarează reconstrucția integrală și re tehnologizarea fabricii de aici. Combinatul este refăcut și dotat cu tehnologii ultramoderne, iar pe teritoriul întreprinderii este construit un ansamblu hotelier și de restaurant.

Pornind de la structura existentă: pivnițele păstrate din secolul al XIX-lea și blocurile tehnologice din perioada sovietică, complexul vitivinicol „Purcari” și-a modificat aspectul prin proiectul propus de arhitectul Mihai Eremciuc în anul 2003 [1] (figurile 1-5).

Centrul compozițional al noii structuri devine unul dintre fostele blocuri ale vinăriei, cărui îi sunt atribuite funcțiuni publice, evidențiind o modalitate diferită de abordare a complexului vitivinicol, bazată pe un câmp conceptual al geografiei psihosociologice a turismului, unde vizitatorul este plasat în prim-plan atenției, iar complexul este transformat într-un obiectiv turistic. Proiectul introduce noțiunea de ospitalitate, respectiv furnizarea generoasă și cordială de servicii vizitatorilor, care devine un principiu fundamental în evoluarea întreprinderii. Componentele specific tu-

ristice legate de alimentare și cazare sunt suplinite de cele destinate evaluării vinurilor.

Construcția are o delimitare bine definită, în trei părți: pivnițele, centrul pentru vizitatori și hotelul (figura 3). Sub nivelul terenului se găsesc pivnițele cu o vechime de aproape două secole, fiind unele dintre cele mai vechi galerii subterane, ce reflectă construcția subsolurilor boltite, săpate în lut, fără căptușeală. Ele sunt amenajate cu caze pentru depozitarea sticlelor cu vinuri și reprezintă colecția de vinuri Purcari. Centrul pentru vizitatori cuprinde două săli de restaurant la parter cu capacitatea de 60 și 120 de persoane, unde au loc degustările vinurilor de calitate premium. Sala mare are extindere spre exterior printr-o terasă acoperită. Hotelul ocupă etajul superior, fiind alcătuit din 8 camere de lux situate pe ambele laturi ale clădirii. Pentru oaspeții vinăriei sunt realizate adăugător platforme-terase largi pentru 120, 250 și 300 de persoane, unde sunt desfășurate activități cultural-artistice: programe speciale, festivaluri, reuniuni, expoziții, spectacole etc.

Fiind amplificate funcțiunile complexului vitivinicol, se dezvoltă un spațiu de interacțiune, care este abordat arhitectural. După reconstrucția întreprinderii apar elementele arhitectonice care identifică complexul cu un conac. Cele mai impunătoare le găsim în volumetria clădirii destinate restaurantului și spațiilor hoteliere. Clădirea domină prin terasa restaurantului și mansardele hotelului, dar mai ales prin turnul scării principale ce unește spațiile interioare ale lor (figura 4).

Arhitectul a inclus construcția turnului de intrare în complexul vitivinicol pentru a scoate în evidență apartenența de cândva a acestui teritoriu la mănăstirea athonită. Aspectul ales, sub forma turnului de poartă (turn clopotniță), a devenit simbolul Vinăriei Purcari, susținând conceptul general al imaginii memorabile a cramelor accentuat în proiectele recente ale multor arhitecți de peste hotare.

Fațadele blocurilor pentru depozitarea vinurilor, reconstruite, beneficiază de un decor corespunzător imaginii create: peretele de o lungime considerabilă este finalizat prin creneluri, proprii unei arhitecturi medievale. Spațiul intrării în beciurile istorice de asemenea a fost inclus în acest volum, fiind accentuat printr-un pinion. Fațada, orientată spre curtea interioară, se distinge prin soluționarea unei volumetrii tradiționale a arhitecturii locative. Terasa restaurantului e o interpretare a prispei casei populare. Utilizarea lemnului pentru balustrada cu coloane sculptate în lemn, precum și construcțiile acoperișului turnului și a intrărilor, consolidează aspectul tradițional (figura 5).

COMPLEXUL VITIVINICOL „CHÂTEAU PURCARI”. ARHITECT M. EREMCIUC

Figura 1. Desfășurarea fațadelor pe latura vestică a complexului „Château Purcari”.

Figura 2. Planul general al complexului „Château Purcari”.

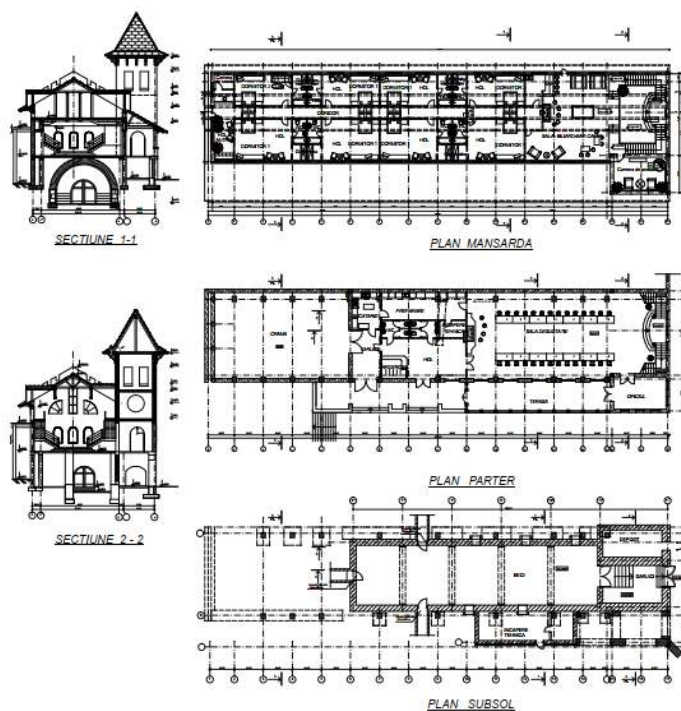

Figura 3. Planurile și secțiunile blocului central (spațiul hotelier, sălile de degustare, beci).

Figura 4. Vedere spre turnul clădirii.

Figura 5. Terasa restaurantului.

Evoluția acestui complex pe parcursul ultimului deceniu este o dovadă a respectării sistemelor de valori tradiționale, dintre care cel mai important pentru subiectul discutat o reprezintă înțelegerea unitară asupra peisajului. Integrarea complexului în peisaj s-a produs fără schimbarea elementelor topografice. Prezența activităților viticulturii a făcut ca peisajul să fie reprezentat major de exploatațile agricole. Suprafețele plantate cu vii au devenit un factor determinant, dar s-au menținut și structurile vegetale ale peisajului natural.

Paradigma acestui tip de dezvoltare a peisajului este diversitatea, văzută atât în ceea ce constituie peisajul natural păstrat, cât și în soluțiile specifice precum crearea iazurilor în apropierea complexului sau a unui teritoriu amenajat cu plante decorative și elemente arhitecturale – foișoare instalate la marginea iazurilor sau scara ce leagă această porțiune de complex.

Întreprinderea de vinificație „Château Vartely” a fost înființată în anul 2004 și extinsă printr-o structură turistică după proiectul arhitectului Leonid Dumitrașcu [2] (figurile 6-11), complexul fiind inaugurat în anul 2008. Pe lângă fabrica propriu-zisă de vinuri, clădirea în care se găsește laboratorul și secția de îmbuteliere (figura 6), au fost construite trei case hoteliere (figura 7), un restaurant (figura 8) și un bloc ce include recepția și spațiile pentru recreație și servicii adiționale. Edificiile proiectate se remarcă prin stilul național. Hotelurile, simbolice, reprezintă tradițiile de la sudul, centrul și nordul Moldovei. Casele se deosebesc atât prin tipul materialelor de construcție utilizate, cât și prin ornamentele specifice și interiorul amenajat în stil rustic.

Proiectul a fost conceput ca o propunere etapizată, având intenția de a valorifica un teritoriu mai vast, cu includerea spațiilor de cazare adăugătoare, a unui centru spa cu prestarea serviciilor specifice privind tratamentul cu produse din struguri și terapia cu vin, care ar dispune și de o piscină în aer liber (figura 11).

Prin acest proiect, autorul demonstrează o abordare holistică a ceea ce înseamnă arhitectură. Noțiunea de „holism”, ce înseamnă întreg, tot, integral (gr.: holos – întreg), este acceptată drept „teorie potrivită căreia universul și, în special, natura vie sunt văzute în mod corect ca întreguri ce interacționează, ca organisme vii, ce sunt mai mult decât o simplă sumă a particulelor elementare” [3].

Ideea construcției acestor locuințe, în cadrul proiectului, reconsideră materialele precum papelele,

stuful, lutul, chirpicii, piatra brută, paianta¹ sau similare acesteia, case de tip „organic”, în formă și în conținut. Totuși, ideea nu și-a găsit finalitatea.

Curentul, numit „alternativ” pentru arhitecturile din țările europene dezvoltate, la noi rămânând încă pe poziție de tradițional, reprezintă tendința de a reduce totul la o scară mai mică, ceva de genul caselor bătrânești. Arhitectul propune soluționarea zonei pentru vizitatorii complexului ca parte a unui „sățuc” (figura 9). Ideea spațiilor de cazare, care păstrează aspectul caselor tradiționale, a venit ca răspuns la tema de a extinde spațiile preponderent tehnice ale vinăriei dintr-un mediu rural cu unele de găzduire pentru turiști, care le-ar permite un sejur mai îndelungat și o posibilitate de a observa mai îndeaproape modul de preparare a vinului într-un cadru idilic.

„Château Vartely” este un proiect care subliniază sensibilitatea în relaționarea construitului cu mediul în care se află. Complexul, desfășurat pe un teren de dimensiuni impresionante, plantat cu o mini-vie și inspirat de arhitectura zonei în care se află, cu un design al construcțiilor integrate amintind de cel al caselor tradiționale din împrejurimi, respectă astfel o tradiție locală a multor generații. Unitățile de cazare au volume și siluete diferite, dar creionate în linii ferme, fiind ridicate cu ajutorul unor materiale naturale locale, cu acoperișuri din olane și șindrilă. Varianta inițială, cu acoperiș din stuf, nu și-a găsit expresia materială, rămânând doar o aluzie, acoperind o mică parte din acoperișul uneia dintre ele.

Căsuțele sunt compuse dintr-o cameră și un grup sanitar, interioarele fiind minimalist amenajate, cu predominarea materialelor naturale, cu un fundal alb, curat și relaxant. Mici elemente de mobilier și decor aduc prin accente de culoare, de regulă în tonuri roșiatice, un suflu proaspăt și ludic încăperilor. Arhitectul a mizat pe crearea unei senzații de continuitate și fluiditate între exterior și interior și a propus o pardoseală din stejar ce se prelungește din cameră prin terasa din fața fiecărei căsuțe. Dacă partea din interior a fost riguros finisată și lăcuită, în zona terasei lemnul este lăsat natural și netratat, în vederea obținerii propriei patine la contactul cu elementele de mediu. În același timp, ferestrele ample, desfășurate pe toată înălțimea nivelului, permit un contact permanent cu imaginea pitorească a grădinii. Pentru crearea unei atmosfere mai intime, oaspeții au

¹Paiantă – sistem de construcție a pereților unor case, care constă dintr-un schelet de lemn având golurile umplute sau acoperite cu diferite materiale (împletituri de nuiele, paie, șipci tencuite cu lut, chirpicii etc.)

COMPLEXUL VITIVINICOL „CHÂTEAU VARTELY”. ARHITECT L. DUMITRAȘCU

Figura 6. Vedere spre vilele complexului „Château Vartely”.

Figura 7. Fațada blocului ce include secția de îmbuteliere și laboratorul.

Figura 8. Restaurantul complexului.

Figura 9. Planul general al complexului vitivinicol „Château Vartely”.

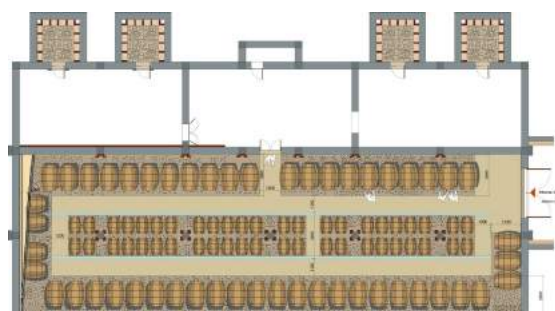

Figura 10. Planul subsolului (beciul și sălile de degustare).

Figura 11. Propunerea de extindere a complexului „Château Vartely”.

oricând posibilitatea de a acoperi aceste ferestre cu obloane executate din același tip de lemn ca în cazul finisajelor interioare.

Elementul-surpriză constă în faptul că fiecare căsuță beneficiază de propria grădină, diferit plantată, iar turiștii își pot alege locul în care doresc să stea în funcție de grădina pe care o preferă.

Deși e un răspuns relativ simplu al temei de proiectare, ansamblul creat de Leonid Dumitrașcu reușește să intrigue și să atragă atenția printr-o arhitectură rurală. Proiectul se lasă potențat de cadrul care-l găzduiește pentru că nu constă într-o intervenție invazivă și confirmă ideea priorității peisajului. Face parte din realizarea unui proiect eco-friendly, perfect integrat în mediul pentru care a fost gândit.

Este de menționat faptul că în anul 1968, pe locul unde astăzi se află complexul, a fost deschisă o carieră de piatră ce are o structură similară cu cea a granitului, dar de o densitate mai mică, care în anul 1972 a fost închisă, nefiind rentabilă. Piatra dezgolită a constituit acel factor natural ce a servit drept impuls pentru efectuarea proiectului acestui complex, iar astăzi prezintă o atracție deosebită pentru turiști. Elementul peisajer, păstrat cu grijă de autor, apare atât în exterior – restaurantul este amplasat pe panta de piatră – cât și în interior, în sala de depozitare a vinurilor și în clădirea cramei, unul dintre pereți fiind însuși masivul pietros.

Clădirea restaurantului complexului „Château Vartely” este un centru compozițional al complexului și constă din trei niveluri, cel inferior fiind ocupat de beciul întreprinderii și sălile de degustare (figura 10). Restaurantul este amplasat pe cele două niveluri superioare și include două săli cu o capacitate de 260 de locuri. Primul nivel are ieșire la terasa de vară, de unde se deschide o priveliște minunată asupra orașului Orhei și a văii râului Răut. Sala de banchet și scena sunt mobile, fapt ce oferă posibilitatea de a organiza fourchette-uri. A doua sală, amplasată la etajul mansardat al restaurantului, se caracterizează prin abundența lemnului în stil rustic. Mansarda confortabilă este amenajată și cu o tejghea-bar. Sala mansardei are ieșire la un balcon spațios, unde pot fi organizate locuri adăugătoare.

În zona subsolului restaurantului sunt amenajate două spații distincte pentru degustare: „Sala Vinurilor autohtone” și „Sala Vinurilor mondiale”. Zidurile de piatră păstrează temperatura constantă, iar mobilierul de lemn masiv, simplu și util, stabilește confortul necesar în procesul de degustare.

Sala de degustare principală este destinată vinurilor de producție „Château Vartely”. Cea de-a doua sală de degustare prezintă colecția mondială ce întrunește

o serie de vinuri de pe cele cinci continente. Vizitarea ei poate fi comparată cu un tur virtual prin renumitele zone viticole ale lumii, totodată, descoperind calitățile și particularitățile fiecărui soi de vin de pe fiecare continent.

Sălile sunt tratate printr-un design asemănător, cu mici divergențe. Diferă unele elemente de decor și mobilierul. „Sala Vinurilor mondiale” are o masă înaltă pentru degustarea vinurilor, marcată de o serie de lămpi suspendate și este înconjurată de rafturi perimetrice pentru expunerea sticlelor de vin. În partea de mijloc, rafturile sunt închise de plăci cu inscripțiile țărilor producătoare ale vinurilor expuse, pe care sunt scrise notele producătorului. „Sala Vinurilor autohtone” se distinge prin utilizarea cărămizii alături de rafturi asemănătoare cu cele din sala vecină. Întrebuintarea lemnului masiv subliniază caracterul rustic al locului.

Beciul se găsește la același nivel cu sălile de degustare. El se evidențiază prin construcțiile din cărămidă sub formă de arc. Accesul poate fi atât din zona de degustare, cât și prin porțile din exterior.

Atractivitatea vinăriei este dezvoltată și prin faptul că vizitatorii au posibilitatea de a face cunoștință cu spațiile tehnologice. Crama edificată are două niveluri și se evidențiază prin compoziția spațial-volumetrică rațională, dependentă de efectuarea operațiilor de recepție a strugurilor, prelucrarea lor, obținerea și stocarea provizorie a vinului. Fiind structurată pe două niveluri, a fost posibilă implementarea variantei de crama gravitațională – fără întrebuintarea pompei în procesul de producere a vinului. Temperatura constantă necesară e menținută de sistemele tehnice moderne, dar și, fie în mică măsură, de faptul că o parte a primului nivel este adâncită în masivul de piatră, crama utilizând excavajul fostei cariere. Astfel, în interior putem observa vasele metalice enorme aliniate pe fundalul calcaros, aceasta fiind nu doar o necesitate, ci și un moment conceput în mod special ca unul atractiv pentru turiști. În general, simplitatea anvelopantei, fie și din materiale moderne, nu contrazice arhitectura celorlalte clădiri ale complexului într-un stil tradițional care a constituit ideea principală a proiectului.

Ambele complexuri, „Château Purcari” și „Château Vartely”, fiind diferite ca imagine, au foarte multe în comun și ar putea fi caracterizate ca oglinzi fidèle ale societății care le generează. Există de asemenea o evidentă devenire în paralel, conform acceptărilor conceptuale actuale.

Promovarea turismului vitivinicol a fost un impuls ce a contribuit la apariția unei noi structuri și imagini a complexului vitivinicol. Teritoriul lui se transformă

într-un spațiu public, unde vizitatorii au posibilitatea să-i admire arhitectura.

Practic, spațiul, pentru a fi materializat, este conceput printr-o punere în scenă, creându-se un decor, o scenografie pentru un context căutat și concretizat de arhitect. Se dezvoltă o împletire a unor caracteristici specific arhitecturale cu cele de spațiu viu, trăit. „Loc și eveniment” devine un criteriu important în organizarea complexului vitivinicol modern. Introducerea componentei emoționale în mediul construit sau, altfel spus, stabilirea legăturii dintre ambient și afect, teorie, care poate fi evidențiată în ultimul timp [4, 5, 6], este proprie acestor obiecte de arhitectură. Caracterul senzitiv se regăsește la diferite niveluri ale expresiei arhitecturale. Prin acest concept se ajunge la spectaculos, la surprinderea vizitatorilor vinărilor, contribuind la cunoașterea unui patrimoniu cu o valoare incontestabilă.

BIBLIOGRAFIE

1. Proiectul reconstrucției „Vinăriei Purcari”, 2003–2004. Arhiva personală a arhitectului Mihai Eremciuc.
2. Proiectul complexului turistic „Château Vartely”, 2006–2007. Arhiva personală a arhitectului Leonid Dumitrașcu.
3. Gaivoronschi V. Viziuni, afecte și alte aspecte. În: Arhitect, nr. 8, 9, 2009, <http://www.andrescu-gaivoronski.com/media/Viziuni,%20afecte%20si%20alte%20aspecte.pdf> (vizitat 08.04.2016)
4. Morabito V. Ambiguitatea holistică a apropierii de peisaj. În: Arhitectura, 2013, <http://arhitectura-1906.ro/2013/12/ambiguitatea-holistica-a-apropierii-de-peisaj/> (vizitat 17.03.2017).
5. Tuffnell S. Le mécénat culturel vitivinicole en Gironde. Bordeaux Ecole de Management, 2004. <http://www.cepdinvin.org/articles/mecenatculturel.pdf> (vizitat 14.01.2016).
6. Webb M. Adventurous Wine Architecture. Mulgrave: Images Publishing Group, 2006.

Theodor Kiriacoff. *Făt-Frumos din lacrimă*, 1940.